

Trumpa Vinco Rastenio intelektualinio palikimo apžvalga

Vinco Rastenio visuomeninė veikla prasidėjo dar Lietuvoje iki II Pasaulinio karo. Lietuvoje jis buvo aktyvus Tautininkų sąjungos narys. Vėliau, situacijai pasikeitus ir esant išeivijoje, pasikeitė ir V. Rastenio ideologinė pozicija – po bandymų laviruoti tarp tautininkų ir liberaliojo išeivijos sparno, galiausiai Rastenis buvo išmestas iš Tautininkų sąjungos.

V. Rastenio veikla labai įvairiapusiška. Jis ir žurnalistas, ir politikas, ir visuomenės veikėjas, teisininkas, nesusipykęs su aukštąja grožine literatūra kartu ir operos gerbėjas.

Išeivijoje V. Rastenis buvo pakankamai išskirtinė asmenybė, savotiška balta varna. Dėl savo pažiūrų skirtingumo, nenuolaidžiavimo ideologijoms, V. Rastenis buvo „liberalu tarp tautininkų ir tautininku tarp liberalų“. Toks apibūdinimas, rodos, ypač gerai atspindi Rastenio padėtį išeivijoje.

Rasteni galima drąsiai vadinti tarpiniu žmogumi tarp išeivijos politinių srovių, sykiu, Rastenis nuolat ieškojo susitarimo ir kompromiso būdų.

Vincas Rastenis nuolatos siekė dialogo, kaip metodo susikaupusioms problemoms spręsti. Argumentų kalba, vieša polemika, kritika Rasteniui buvo būdas pasiekti susitarimą.

Tokiu būdu Rastenis netraktuodavo savo pažiūrų kaip neklystančių, o oponento pozicijos kaip klaidingos.

Antanas Kulakauskas Rasteni taikliai vadina „prigimtinu liberalu“. Toks „prigimimas“ leido Rasteniui kuo puikiausiai pritapti prie „Santaros – Šviesos“ organizacijos, kurie, kaip žinia, nepaisė senosios, dar Lietuvoje veikusios kartos autoritetų.

Vinco Rastenio gebėjimas diskutuoti, jaučiamas net ir labai skausmingų lietuviams problemų, tokių kaip Vilniaus krašto gražinimo klausimas. Rastenis išmintingai siūlė šio klausimo nepamiršti, nes anksčiau ar vėliau, jis gali atsinaujinti ir skaudžiai smogti lenkų – lietuvių santykiams.

Analizuodamas šią problemą Rastenis išdėsto tiek jau žinomus lenkų, tiek lietuvių argumentus, juos pasveria ir analizuoja vengdamas šališkumo.

Stebina pakankamai geras Rastenio žinojimas apie tuometinę už „Geležinės uždangos“ esančią Lietuvą. Tai galbūt paaiškintų, jog Rastenis buvo vienas pirmųjų išeivių siekusių žvelgti „veidu į Lietuvą“.

Kaip ir dera „prigimtiniam liberalui“, Rastenis neaplenkė ir susigyvenimo su kitokiu žmogumi – tolerancijos problemos. Tą labai akivaizdžiai galima matyti jo polemikoje su A. Maceina.

Negalime nepaminėti ir Vinco Rastenio galvojimų apie Sovietinėje Lietuvoje nusavinto turto gražinimą. Šiuos galvojimus pristatantis Antano Kulakausko pranešimas sukėlė audringas diskusijas vykusioje konferencijoje Rasteniui atminti. Žvelgiant į šiuos galvojimus ir realų nusavinto turto gražinimo klausimo sprendimo sukeltą chaosą, galima tik liūdnai konstatuoti, jog Rastenio galvojimai, tai dar viena Lietuvos politikų praleista pamoka. Rastenis siūlė nepratęsti senaties termino ir vietoj nekilnojamo turto gražinti pinigines kompensacijas.

Neretai šie Rastenio pamastymai ir dabar išlieka aktualūs, tik dar labiau padidinant intelektualinės Rastenio veiklos svarą.

Vincas Rastenis buvo vienas „Akiračių“ ir „Metmenų“ iniciatorių. Šiuose leidiniuose pats publikuodavo savo straipsnius.

Kol kas, viso Vinco Rastenio intelektualinio palikimo neturime – didžiajai Lietuvos visuomenei prieinami jo straipsniai esantys Daivos Dapkutės sudarytame straipsnių rinkinyje „Tarp kairės ir dešinės“. Anot istorikės, tai tik dalis viso Rastenio straipsnių palikimo iš kurių būtų galima sudaryti kelių tomų raštų rinkinį.

Tampa aišku, kad ir dabar nemenkai atrodantis Rastenio intelektualinis bagažas tėra dalis viso to, ką mes galėtume ar turėtume pažinti.